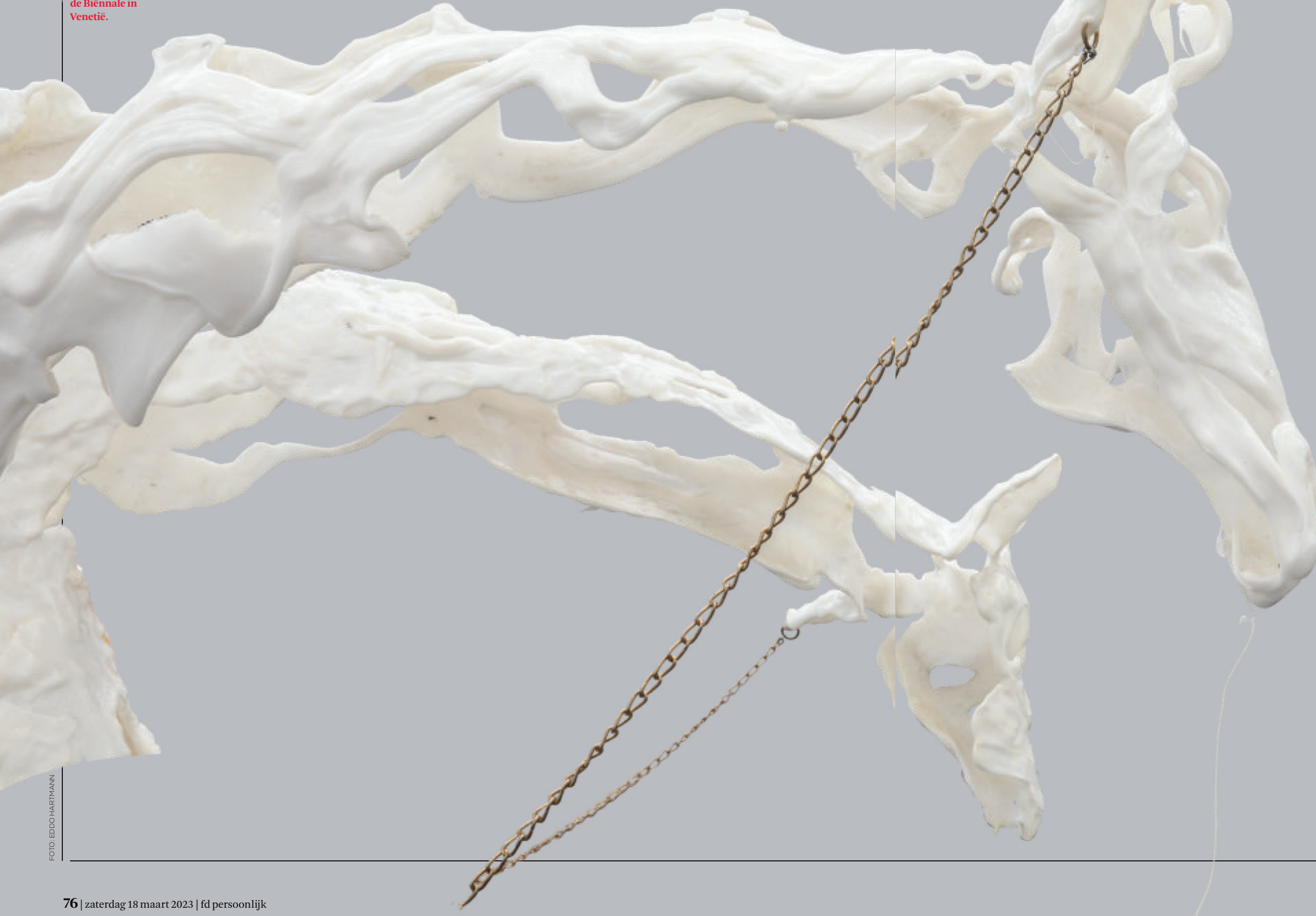

'Können und Müssen (Ability and Necessity)' (2022) was vorig jaar al te zien op de Biennale in Venetië.

Raphaëla Vogel maakt installaties waarmee ze de wereld van de kijker aan het wankelen brengt. Haar kunst is niet altijd even makkelijk te begrijpen, maar wel een bijzonder enerverende ervaring.

Door Susan Nortier

DE ONTREGELLENDE WERELDEN VAN RAPHAELA VOGEL

fd persoonlijk | zaterdag 18 maart 2023 | 77

76 | zaterdag 18 maart 2023 | fd persoonlijk

De installaties van Raphaela Vogel zijn associatief, spraakmakend en onheilspellend. De Duitse is gefascineerd door natuurlijke wezens en gebruikt vaak dieren skeletten in haar werk, soms dierenhuiden, maar ook andere elementen, zoals ijzeren kettingen en stalen buizen om alles aan elkaar te verbinden.

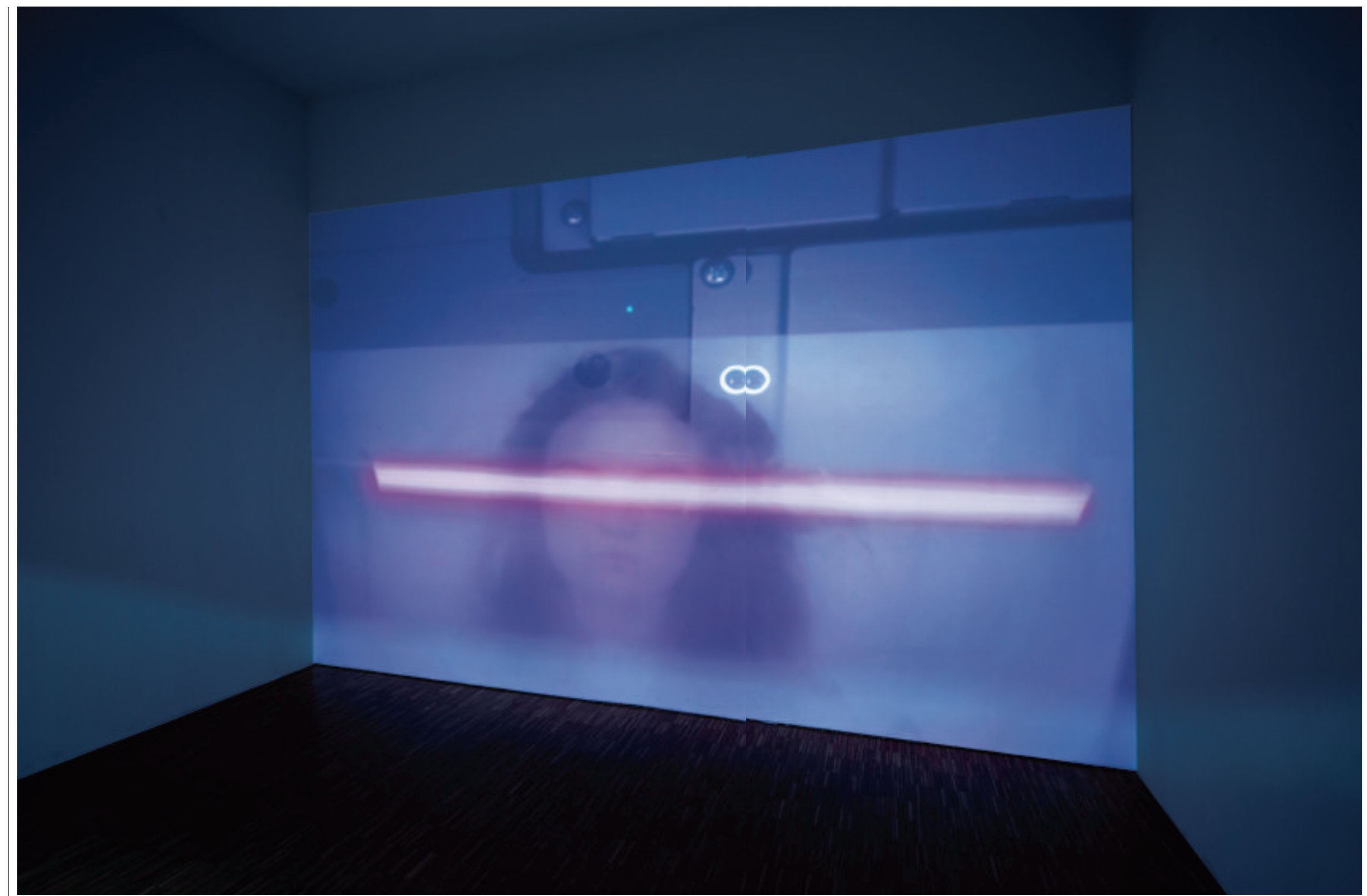
Kenmerkend zijn haar video's, waarin regelmatig drones verschijnen en waarin ze zelf meestal de hoofdrol speelt. Zo is Vogel in de video-installatie *Prokon* in haar atelier te zien, terwijl ze in gevecht is met een drone.

Ze maakt ook regelmatig films met minicamera's die aan drones bevestigd zijn. Met behulp van digitale technologie, scanners en actiecamera's produceert en monteert Vogel haar video's. Door beelden te snijden en te herhalen creëert ze caleidoscopische effecten. Dan zet ze er ook nog een eigen soundscape onder met metaalmuziek of eigen interpretaties van bestaande muziek.

Hippies
Wie is deze originele geest, die de kijker zo graag verrast en prikkelt? Raphaela Vogel groeide op als dochter van twee vrijgevochten hippies. Haar vader was zeller, haar moeder verpleegster. Ze reisde in haar jeugd veel, maar groeide uiteindelijk op vlak bij de stad Erlangen.

'Mijn omgeving was politiek geëngageerd en we maakten deel uit van een activistische groep', vertelt Vogel. 'Het was een inspirerende plek om op te groeien, want er waren allerlei studenten theater en filosofie aan de universiteit van Erlangen, die hun stempel op die stad drukten.'

Ook haar school was vormend. 'Daar werd veel aandacht besteed aan muziek en kunst. Ik ging als puberschilderen, en mijn moeder

Vogel is gefascineerd door natuurlijke wezens en gebruikt vaak dieren skeletten in haar werk

'Ik weet nog dat ik het lastig vond om tussen minder ruimdenkende mensen te wonen'

78 | zaterdag 18 maart 2023 | fd persoonlijk

Boven: beeld uit het videowerk 'Rollo', uit 2019. Vogel speelt vaak zelf een rol in haar video's.

Rechtsboven: deel van 'A Woman's Sports Car' (2018), met een hoofdrol voor een kanariegele Spitfire Triomph uit 1981.

Rechts onder: 'Würde-Motiv' (2022). Vogel beperkt zich niet tot een specifiek medium en uit zich ook in schilderijen.

fd persoonlijk | zaterdag 18 maart 2023 | 79

stimuleerde dat altijd erg.' Vogel woonde met haar ouders in een pand met enorm hoge plafonds, wat haar interesse in architectuur aanwakkerde.

'Thuis was voor haar een creatieve vrijhaven, in een behoudende omgeving. 'Ik weet nog wel dat ik het lastig vond om als iemand uit een erg vrijzinnige familie tussen merendeels minder ruimdenkende mensen te wonen', vertelt ze. 'Erlangen is van oudsher erg conservatief.'

Vogel koos voor een studie beeldende kunst in Neurenberg, maar bleek minder interessant dan wat ze in haar vriendenkring in Erlangen allemaal had geleerd. Ze swichtte naar de kunstacademie in Frankfurt. Dat bleek een gouden greep. 'Frankfurt had meer focus op hedendaagse kunst, daar voelde ik voor het eerst aansluiting.'

Giraf
Vogel bewoog zich steeds meer in hedendaagse kunstkringen. Ze mocht exposeren in galerieën, en viel direct op met haar fantasierijke, soms onnavolgbare installaties. Haar eerste solo-expositie was in Bonn, daarna volgden Berlijn, Bazel, Zürich en Shanghai. Vorig jaar mocht ze op de Biennale van Venetië haar werk *Können und Müssen* laten zien. Deze installatie is nu te zien in museum De Pont, in Tilburg, en bestaat uit een rij

girafskelletten die een anatomisch model van een penis met allerlei ziekten voortrekken. Het is tekenend voor Vogels oeuvre, dat bol staat van fantasie, absurdisme en symboliek.

'KRAAAN' heet de tentoonstelling in De Pont, met drie A's verwijzend naar zowel het Nederlandse woord '(hij)s kraan' als het Duitse 'Kran'; de A staat ook voor de vorm die kenmerkend is voor kranen. In een recent videowerk van Vogel zie je haar in een hijskraan omhoog klimmen, terwijl ze zichzelf filmt met een 360 gradencamera. Eenmaal boven tolt het beeld als een draaikolk. De ijle constructie van hijskranen staat voor hybrisis, een aan de Griekse oudheid ontleend begrip, dat duidt op de hoogmoed van de mens, die zich zelfs met de goden denkt te kunnen meten. Die hoogmoed is een onderliggend thema in Vogels oeuvre.

79 | zaterdag 18 maart 2023 | fd persoonlijk

allemaal op exact dezelfde afstand achter elkaar hangen. 'De architectuur van het gebouw gaf het ritme aan waarin ze moesten hangen. Ze hebben allemaal de vorm van een baarmoeder', licht Vogel toe. Op de huiden heeft ze haar uiteenlopende interesses verbeeld, van Karl Marx tot paardendressuur.

Hoewel Vogels installaties meer vragen oproepen dan beantwoorden, is wel duidelijk dat ze kritisch is. Onze omgang met dieren, machines en techniek: ze vindt er wat van. Het is bekend dat Vogel zich druk maakt om de uitbuiting van wilde dieren. Ze speelt er mee in het werk *Können und Müssen*, waarin de giraffen die het gemaakte penismodel voortrekken, dominant lijken aan de mens. Het gaat volgens Vogel over de kwestie van mannelijkheid, patriarchale identiteit, en het 'altijd moeten'.

Het toepassen van zoveel technologie in haar video's is geen middel maar een onderwerp. Vogel wijst er mee op onze fascinatie met de virtuele werkelijkheid. Die video's maakt ze overigens helemaal alleen, zoals ze alles alleen doet. 'Ze is altijd alleen in haar atelier, dat is echt uniek. De meesten van haar succesvolle generatiegenoten hebben assistenten', vertelt Van Nieuwenhuizen.

Ironie
De grootste installatie in De Pont is *Rollo*, een verzameling verweerde architectuurmodellen van Europese monumenten als de Arc de Triomphe en de Tower Bridge. Ze zijn met stalen stangen verbonden en op de achtergrond speelt de video waarin Vogel een hijskraan op klimt.

'Ik vond die modellen onverwacht bij de eigenaar van een stuk grond waarop ooit een pretpark

De ijle constructie staat voor het Griekse 'hybris', hoogmoed

80 | zaterdag 18 maart 2023 | fd persoonlijk

Links: deel van 'A Woman's Sports Car' (2018). Deze installatie heeft een hoog sciencefictiongehalte.

Rechtsboven: deel van 'A Woman's Sports Car' (2018), met een hoofdrol voor een kanariegele Spitfire Triomph uit 1981.

Rechts onder: 'Würde-Motiv' (2022). Vogel beperkt zich niet tot een specifiek medium en uit zich ook in schilderijen.

'Er is altijd wel een monument. Dat beklimmen we dan'

81 | zaterdag 18 maart 2023 | fd persoonlijk

stond', vertelt Vogel. 'Ik kwam alleen voor een reuzenrad, dat zo goedkoop was dat ik alle modellen kocht. Ik had er nog geen plan mee.'

Maar toen ze nadacht over hoe wij steden bezoeken, kwam dat idee vanzelf. 'Elke stad heeft een horizontale spread, maar er is altijd wel een monument. Dat monument beklimmen we dan, voor de esthetiek van het uitzicht. Of, vroeger, om de vijand te zien.' De ironie druipert ervan af. Met de architectuurmodellen van de iconische gebouwen stelt Vogel de oude westerse idealen ter discussie.

Veehouderij
Een ander opvallend werk dat De Pont tentoonstelt, is *Uterusland*, een video waarin de camera Vogel volgt terwijl ze met een babyvogel van een glijbaan naar beneden roetsjt, begeleid door het geluid van ademhaling. De installatie erbij bestaat uit industriële melkmachines. Vogel roept er vragen mee op over de industriële veehouderij en over de rol van de vrouw.

Vogels werk prikkelt en zet aan het denken. Maar wat denkt ze aan zelf? De vraag welke van de vele thema's in haar werk voor haar het allerbelangrijkst zijn, vindt ze lastig te beantwoorden. 'Mijn werk is geconstrueerd binnen zijn eigen logische systeem, heeft modulaire elementen en regels. Thema's komen en gaan tijdens mijn eigen leven, ik filter die en soms raken thema's aan actuele discussies.' Ze houdt er niet van om haar eigen werk te analyseren. Dat laat ze graag over aan de kijker. □

TENTOONSTELLING
De solo-expositie *KRAAAN*, van Raphaela Vogel, is tot en met 27 augustus te zien in De Pont.

81 | zaterdag 18 maart 2023 | fd persoonlijk